ΞΕΡΕΙΣ ΤΗ ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ;

ISBN 978-960-518-406-3

© 2011, «ΙΝΔΙΚΤΟΣ» ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Καλλιδρομίου 64, 114 73 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.88.38.007, e-mail: indiktos@indiktos.gr
Ἑξαδακτύλου 5, 546 35 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΗΛ.: 2310.23.10.83, FAX: 2310.26.23.99, www.indiktos.gr

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ, ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ξερεις Τη Φυση Των Ανθρωπινων Πραγματων;

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΕΥΒΟΥΛΙΑΣ

Μεταφραση – Ανθολογηση:
Ανθη Λεουση

ΙΝΔΙΚΤΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ 2011

ΘΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Εὐριπίδης, Ἀθηναῖος: ὁ ποιητὴς καὶ φίλος τοῦ Σωκράτη μάθαινε τοὺς Ἀθηναίους – γιὰ τοὺς ὁποίους ἔγραψε τὸ πιὸ εὐφρόσυνο ἐγκώμιο ποὺ γράφτηκε ποτὲ γιὰ τὴν πόλη – καὶ μάλιστα μέσα ἀπὸ τὰ φουρτουνιασμένα σωθικὰ τῆς Μήδειάς του – τοὺς μάθαινε νὰ βλέπουν καὶ νὰ μιλοῦν, νὰ σκέφτονται καὶ νὰ καταλαβαίνουν, νὰ εἶναι δυσήνιοι καὶ δύσπιστοι, καὶ νὰ προσέχουν τὶς σκοτεινὲς πλευρές, τὶς κόψεις τῶν πραγμάτων. Οἱ χοροὶ τῶν τραγωδιῶν του δὲν ὀνειρεύονται πιὰ μ' ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξης ὅσα λαμβάνουν χώρα στὸ λογεῖο καὶ τὸ θεολογεῖο – ἔτσι καθὼς ἔχουν τὸ ἕνα μάτι ἀνοιχτό, στραμμένο στὸ ἀνθοβόλημα τοῦ τιμονιοῦ τους.

Ὁ Εὐριπίδης μελέτησε ἀπτόητος τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ τὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων – αὐτὴ εἶναι ἡ δύναμή του – κι ἔγραψε μὲ τὴ μεταφορικὴ εὐθύτητα καὶ τὸ παρατηρητικὸ βλέμμα καὶ τὸ μνημονικὸ τοῦ ποιητῆ – αὐτὴ εἶναι ἡ χάρη του. Ἡ Ἑκάβη, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς συμφορᾶς της, γιὰ τὴ δουλεία ποὺ τὴν περιμένει σὲ κάποιο ἑλληνικὸ ἀνάκτορο μιλάει ἔτσι: *Ποῦ θὰ δουλεύω – σὰν κηφήνας – ἡ γριὰ ἐγώ;*

Δημιούργησε τὸν κόσμο του (μὲ τὸν ὁποῖο νιώθουμε ἐξοικειωμένοι) ὅπου παρεπιδημοῦν – ἢ μήπως ἐνδημοῦν; – οἱ θεοί, καὶ ὅπου τὸ ἴδιο τὸ νόημα – νόημα δὲν ἔχει. Ρωτάει: *Μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς μὲ βεβαιότητα ὅτι ὑπάρχουν θεοὶ στὸν οὐρανό;* Μερικὲς φορὲς ἀκούγεται καὶ ἡ ἀπάντηση: *Δὲν ὑπάρχει τίποτα – κανεὶς στὸν οὐρανό.*

Κι ὅμως ἡ ζωὴ θάλλει στὶς χῶρες τοῦ ἥλιου. Στὸν ναὸ τοῦ Φοίβου, ὁ Ἴων σαρώνει τὴν αὐλὴ τοῦ θεοῦ καὶ διώχνει τὰ πουλιὰ μὲ εὐδιαθεσία παιδιοῦ – πάντα καινούργιος, συνομιλώντας μὲ καινούργιους – παιδί – τὸ πιὸ καλότυχο ἀπὸ τὰ παιδιὰ τοῦ Εὐριπίδη, ἀφοῦ δὲν εἶχε, μέσα στὴν ἀχρειότητα, τὴ μικροψυχία καὶ τὶς κακοῦργες ἐμπνεύσεις τοῦ ἀνθρώπινου βίου, τὴ σκληρὴ μοίρα τῆς Ἰφιγένειας, τῆς Πολυξένης, τοῦ Μεγαρέα, τοῦ Ἱππόλυτου ἐπίσης, τῆς Ἠλέκτρας καὶ τοῦ Ὀρέστη ἀκόμα.

Στὸν κόσμο του – ἐχθρῶν καὶ φίλων, γυναικῶν μὲ πονηρὰ καμώματα ἢ μὲ ξεσπάσματα παράφορα, γερόντων μὲ γεράματα βαριὰ ἀπὸ πείρα ἢ ἀναισχυντία – ἡ δράση εἶναι ἀδιάκοπη, καὶ εἶναι ὁμιλητική. Σὰν νὰ ἀγνοεῖ – ὑπαινίσσεται ὁ Εὐριπίδης – μιὰ ἄλλη δραστικότητα ποὺ τὰ διαπερνάει ὅλα, τὰ ραβδίζει σὰν καρποφόρα δέντρα μὲ μανία, καὶ τὰ λαγαρίζει: ἄσπιλο σκοτάδι, ποὺ ἔχει ἁγιότητα – ὁ ξένος ποὺ μᾶς ξέφυγε μέσα ἀπὸ τὰ χέρια, ποὺ δραπέτευσε, ἤδη τὸν ἔχουμε ξεχάσει ὅταν γεννιόμαστε μ' ὅλο τὸ βάρος

μας ξανὰ στὸν κόσμο τῆς πτώσης ἀπὸ ὅπου ἐμεῖς δὲν ἔχουμε διαφυγή. Τί κι ἂν ἡ λογικὴ ἐδῶ γεννάει τέρατα καὶ στὴ λαμπρὴ ἐπικράτειά της δὲν ἀφήνει τὴν ἐπιθυμία νὰ κόψει οὔτε ἕνα μοῦρο; Αὐτὸν τὸν κόσμο ἔχουμε – αὐτὸν μαζὶ μὲ τὸν Εὐριπίδη ἐμπιστευόμαστε – ὅπως-ὅπως – ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν καλύτερο – τὸν μετρημένο – καὶ παραδεδομένο τρόπο. Κι ἔτσι συνεχίζουμε – αὐξάνοντας τὸν *πλοῦτο*.

Εἴτε ἡ μητέρα του πουλοῦσε ἄγρια λάχανα εἴτε ἦταν *τῶν σφόδρα εὐγενῶν* καὶ μερίμνησε γιὰ τὴν ἐκπαίδευσή του – τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα ἀνθρώπινα ποὺ ὁ Εὐριπίδης σέβεται γιὰ γνήσια κι ἀληθινὰ εἶναι ἡ μητρικὴ στοργή. Ὅσο γιὰ τὴν παιδοκτόνο Μήδεια, μὲ τὸ παράδειγμά της ἔδειξε ἴσα-ἴσα τί θηρίο μπορεῖ νὰ γίνει ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀδικήθηκε ὑπερβολικά. Καὶ ἡ Ἀγαύη τῶν *Βακχῶν* βγαίνει ἀπὸ τὸ ἄσυλο τῶν γοητευμένων μὲ ἕνα ξύπνημα – τὸ πιὸ ὠμὸ καὶ βάναυσο ποὺ φτάνει νὰ ὑποφέρει ἡ φαντασία.

Βαρύθυμος, στρυφνός – γράφοντας ἀποτραβηγμένος σὲ κάποια σπηλιὰ στὴ Σαλαμίνα ποὺ τὴν ἔδειχναν στοὺς περιηγητὲς μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Πλίνιου – ἢ τοὺς τελευταίους δεκαοχτὼ μῆνες τῆς ζωῆς του στὴ σκιερὴ Μακεδονία – ὁ Εὐριπίδης: ἕνας πραγματιστὴς ἐκστατικός.

*

Ἀντέγραψα καὶ μετέφρασα στὰ νέα ἑλληνικὰ τὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ δεκαοχτὼ ἔργα του σὲ συνεργασία μὲ τὴ φιλόλογο Εὐσταθία Συλλαίου καὶ τοὺς μαθητές της στὸ 7ο Γυμνάσιο Χαλκίδας: Χρύσα Νίκου, Μαρία Παπαναστασίου, Ἑλένη Ἑλληνικοῦ, Κώστα Παπανικολάου, Φάνη Στεργίου, Δημήτρη Δημητρίου, Γιάννη Συκοβάρη, Εἰρήνη Μπούλιου, Ἀσημίνα Ἀντωνίου καὶ Γωγὼ Μπερμπάτη.

Α.Λ.

Λαλιὰ νὰ εἶχα καὶ στὰ μπράτσα καὶ στὰ χέρια μου
*καὶ στὰ μαλλιά μου καὶ στὰ πέλματά μου.**

(Ἑκάβη, 836-837)

* Εἴ μοι γένοιτο φθόγγος ἐν βραχίοσι καὶ χερσὶ καὶ κόμαισι καὶ ποδῶν βάσει.

ΚΕΙΜΕΝΑ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

ΘΕΟΙ

ΕΛΕΝΗ

Ὅτι θεὸς ἢ μὴ θεὸς ἢ τὸ μέσον
τίς φησ᾽ ἐρευνάσας βροτῶν;
μακρότατον πέρας ηὗρεν ὃς τὰ θεῶν ἐσορᾶι
δεῦρο καὶ αὖθις ἐκεῖσε καὶ πάλιν ἀμφιλόγοις
πηδῶντ᾽ ἀνελπίστοις τύχαις. (1137-1142)

Ὁ θεὸς ὡς ἔφυ τι ποικίλον
καὶ δυστέκμαρτον, εὖ δέ πως πάντα στρέφει
ἐκεῖσε κακεῖσ᾽ ἀναφέρων· ὁ μὲν πονεῖ,
ὁ δ᾽ οὐ πονήσας αὖθις ὄλλυται κακῶς,
βέβαιον οὐδὲν τῆς ἀεὶ τύχης ἔχων. (711-715)

Οὐδ᾽ ἔχω
τί τὸ σαφὲς ὅτι ποτ᾽ ἐν βροτοῖς τὸ τῶν θεῶν
ἔπος ἀλαθὲς εὗρον. (1148-1150)

*

Γέλασεν δὲ θεά. (1349)

Εἰ δ᾽ ἦσθα μετρία, τἄλλα γ᾽ ἡδίστη θεῶν
πέφυκας ἀνθρώποισιν· οὐκ ἄλλως λέγω. (1105-1106)

ΜΗΔΕΙΑ

Εἰ δ᾽ ἅλις ἔλθοι
Κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς εὔχαρις οὕτως. (630-631)

ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ

Πολλὴ μὲν ἐν βροτοῖσι κοὐκ ἀνώνυμος,
θεὰ κέκλημαι Κύπρις, οὐρανοῦ τ᾽ ἔσω·
ὅσοι τε Πόντου τερμόνων τ᾽ Ἀτλαντικῶν
ναίουσιν εἴσω φῶς ὁρῶντες ἡλίου,
τοὺς μὲν σέβοντας τἀμὰ πρεσβεύω κράτη,
σφάλλω δ᾽ ὅσοι φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα. (1-6)

ΕΛΕΝΗ

Τ' εἶναι θεός; τί μὴ θεός; καὶ τί τ' ἀνάμεσό τους; Ποιὸς ἄνθρωπος ἀφοῦ τὸ ἐρεύνησε θὰ τὸ πεῖ; Τὴν ἄκρη βρῆκε τὴν ἀπώτατη ὅποιος τὰ θεϊκὰ τὰ βλέπει νὰ σκιρτοῦν ἐδῶ κι ὕστερα ἐκεῖ, καὶ πίσω πάλι νὰ γυρνοῦν – ἀβέβαια, κι ἀνέλπιστα. (1137-1142)

Ὁ θεὸς εἶναι πολύπλοκος, δυσείκαστος – κάπως τὰ στρίβει ὅλα ὄμορφα πηγαίνοντάς τα ἄλλοτε δῶ ἄλλοτε κεῖ. Δεινοπαθεῖ ὁ ἕνας – μὰ κι ὁ ἄλλος ποὺ δὲν δεινοπάθησε, καὶ πάλι χάνεται μὲ θάνατο κακό: τίποτα βέβαιο δὲν ὑπάρχει μὲς στὴν τύχη. (711-715)

Δὲν ἔχω πιὰ νὰ πῶ τί τὸ ξεκάθαρο στὰ ἀνθρώπινα ὑπάρχει – τὸν θεϊκὸ λόγο βρῆκα ἀληθινό. (1148-1150)

*

Γέλασε τότε ἡ θεά. (1349)

Μονάχα νὰ ἦσουν μετρημένη, Ἀφροδίτη – κατὰ τὰ ἄλλα εἶσαι ἡ πιὸ γλυκιὰ θεὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ναί, ἀλήθεια λέω. (1105-1106)

ΜΗΔΕΙΑ

Ἂν μετρημένη ἔρθει ἡ Κύπρις, ἄλλη καμμιὰ θεὰ δὲν ἔχει τόση χάρη. (630-631)

ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ

Μὲ λένε Ἀφροδίτη. Μεγάλο εἶναι τ' ὄνομά μου – δὲν εἶναι μικρό – μὲς στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὸν οὐρανό. Κι ὅσοι κατοικοῦν ἀνάμεσα στὸν Εὔξεινο Πόντο καὶ τόν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανὸ καὶ βλέπουν τὸ φῶς τοῦ ἥλιου – αὐτοὺς ποὺ σέβονται τὴ δύναμή μου πολὺ τοὺς ὑπολήπτομαι, ἐκείνους πάλι ποὺ μοῦ δείχνουν περηφάνεια τοὺς ρίχνω κάτω μὲ τρικλοποδιά. (1-6)

Δεινὰ γὰρ παντᾶι ποτιπνεῖ, μέλισσα δ᾽
οἵα τις πεπόταται. (563-564)

Φοιτᾶι δ᾽ ἀν᾽ αἰθέρ᾽, ἔστι δ᾽ ἐν θαλασσίωι
κλύδωνι Κύπρις, πάντα δ᾽ ἐκ ταύτης ἔφυ·
ἥδ᾽ ἐστὶν ἡ σπείρουσα καὶ διδοῦσ᾽ ἔρον,
οὗ πάντες ἐσμὲν οἱ κατὰ χθόν᾽ ἔγγονοι. (447-450)

Σὺ τὰν θεῶν ἄκαμπτον φρένα καὶ βροτῶν
ἄγεις, Κύπρι, σὺν δ᾽
ὁ ποικιλόπτερος ἀμφιβαλὼν
ὠκυτάτωι πτερῶι.
Ποτᾶται δὲ γαῖαν εὐάχητόν θ᾽
ἁλμυρὸν ἐπὶ πόντον.
Θέλγει δ᾽ Ἔρως, ὧι μαινομέναι κραδίαι
πτανὸς ἐφορμάσηι χρυσοφαής,
φύσιν ὀρεσκόων σκυλάκων πελαγίων θ᾽
ὅσα τε γᾶ τρέφει
τά τ᾽ ἀέλιος αἰθόμενα δέρκεται,
ἄνδρας τε· συμπάντων βασιληίδα τιμάν,
Κύπρι, τῶνδε μόνα κρατύνεις. (1268-1281)

Πότνια πότνια σεμνοτάτα,
Ζανὸς γένεθλον,
χαῖρε, χαῖρέ μοι, ὦ κόρα
Λατοῦς Ἄρτεμι καὶ Διός,
καλλίστα πολὺ παρθένων,
ἃ μέγαν κατ᾽ οὐρανὸν
ναίεις εὐπατέρειαν αὐλάν, Ζηνὸς πολύχρυσον οἶκον.
Χαῖρέ μοι, ὦ καλλίστα καλλίστα τῶν κατ᾽ Ὄλυμπον
παρθένων, Ἄρτεμι.
Σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου
λειμῶνος, ὦ δέσποινα, κοσμήσας φέρω,
ἔνθ᾽ οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτὰ
οὔτ᾽ ἦλθέ πω σίδαρος, ἀλλ᾽ ἀκήρατον
μέλισσα λειμῶν᾽ ἠρινὴ διέρχεται. (61-77)

Ὅλα τὰ ἀγγίζει ἡ φοβερὴ πνοὴ τῆς Ἀφροδίτης – πετάει σὰν μέλισσα φαρμακερή. (563-564)

Περιπλανιέται στὸν αἰθέρα, βρίσκεται καὶ στὴ θαλασσοταραχή – ὅλα τὰ πάντα ἔγιναν ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτη. Σπέρνει καὶ δίνει ἔρωτα – ὅλοι ὅσοι εἴμαστε πάνω στὴ γῆ ἀπὸ τὸν ἔρωτα ἔχουμε γεννηθεῖ. (447-450)

Ἐσύ, Ἀφροδίτη, ὁδηγεῖς τὴν ἀλύγιστη θέληση θεῶν κι ἀνθρώπων – καὶ μαζί σου αὐτὸς μὲ τὶς παρδαλωτὲς φτεροῦγες – ποὺ γοργόφτερος χυμάει καὶ τοὺς τυλίγει – στὴ θάλασσα τὴν ἁλμυρὴ τὴν ἠχηρὴ καὶ στὴ στεριά. Ὅλα τὰ ξετρελαίνει τὰ μαγεύει – πετώντας ὁ Ἔρωτας ὁρμητικὸς λάμποντας σὰν χρυσάφι – ἀγρίμια τοῦ βουνοῦ καὶ πελαγίσια πλάσματα καὶ ὅσα τρέφει ἡ γῆ καὶ βλέπει ὁ ἥλιος φλογερός – καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Βασιλικὴ ἐξουσία πάνω σὲ ὅλα μόνη ἐσὺ κρατᾶς – βασιλικὴ Ἀφροδίτη. (1268-1281)

Κυνηγοί: Δέσποινα – δέσποινα σεμνότατη – Χαῖρε χαρά μου – γέννημα Ζηνός – κόρη τοῦ Δία, Ἄρτεμη, καὶ τῆς Λητῶς – μὲς στὶς παρθένες ἡ καλλίστη – ποὺ κατοικεῖς στὸν μέγα οὐρανό, στὴν πατρική σου αὐλή, στοῦ Ζηνὸς τὸ πολύχρυσο σπίτι – Χαῖρε χαρά μου μὲς στὶς παρθένες τοῦ Ὀλύμπου ἡ καλλίστη ἡ καλλίστη, Ἄρτεμη!
Ἱππόλυτος: Γιὰ σένα τὸ ἔπλεξα τοῦτο τὸ στεφάνι, δέσποινα, μ' ἀνθοὺς ἀπὸ ἀθέριστο λιβάδι, ὅπου μήτε βοσκὸς τολμάει τὰ ζῶα του νὰ τὰ βοσκήσει μήτε ποτὲ τὸ ἄγγιξε δρεπάνι. Ἀθέριστο λιβάδι. Μονάχα ἡ μέλισσα ἐκεῖ ἀνοιξιάτικη περνάει. (61-77)

Ἀνθρώποισι δὲ θεῶν διδόντων εἰκὸς ἐξαμαρτάνειν. (1433-1434)

Σοφωτέρους γὰρ χρὴ βροτῶν εἶναι θεούς. (120)

ΡΗΣΟΣ

Καὶ ταῦτ᾽ ἐγὼ μὲν εἶπον· ὃν δὲ χρὴ παθεῖν
οὐκ οἶδεν οὐδ᾽ ἤκουσεν ἐγγὺς ὢν λόγου. (640-641)

ΟΡΕΣΤΗΣ

Τέλος ἔχει δαίμων βροτοῖς, τέλος ὅπαι θέλει. (1545-1546)

Μέλλει· τὸ θεῖον δ᾽ ἐστὶ τοιοῦτον φύσει. (420)

ΒΑΚΧΑΙ

Ὦ μάκαρ, ὅστις εὐδαίμων τελετὰς θεῶν
εἰδὼς βιοτὰν ἁγιστεύει. (73-74)

Οὐ καταφρονῶ ᾽γὼ τῶν θεῶν θνητὸς γεγώς. (199)

Οὐδὲν σοφιζόμεσθα τοῖσι δαίμοσιν.
Πατρίους παραδοχάς, ἃς θ᾽ ὁμήλικας χρόνωι
κεκτήμεθ᾽, οὐδεὶς αὐτὰ καταβαλεῖ λόγος,
οὐδ᾽ εἰ δι᾽ ἄκρων τὸ σοφὸν ηὕρηται φρενῶν. (200-203)

Οὐ γὰρ κρεῖσσόν ποτε τῶν νόμων
γιγνώσκειν χρὴ καὶ μελετᾶν.
Κούφα γὰρ δαπάνα νομίζειν ἰσχὺν τόδ᾽ ἔχειν,
ὅτι ποτ᾽ ἄρα τὸ δαιμόνιον,
τό τ᾽ ἐν χρόνωι μακρῶι νόμιμον
ἀεὶ φύσει τε πεφυκός. (890-896)

Κοὐ θεομαχήσω. (325)

Δύο γάρ, ὦ νεανία, τὰ πρῶτ᾽ ἐν ἀνθρώποισι· Δημήτηρ θεά –
Γῆ δ᾽ ἐστίν, ὄνομα δ᾽ ὁπότερον βούληι κάλει·
αὐτὴ μὲν ἐν ξηροῖσιν ἐκτρέφει βροτούς·

Εἶναι φυσικὸ νὰ σφάλλουν οἱ ἄνθρωποι – ἅμα τὸ θέλουν οἱ θεοί. (1433-1434)

Πρέπει νὰ εἶναι οἱ θεοὶ σοφότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. (120)

ΡΗΣΟΣ

Ἀθηνᾶ: Ἐγὼ εἶπα τὸ λόγο μου – κι αὐτὸς ποὺ πρέπει νὰ τὸν ὑποστεῖ δὲν ξέρει οὔτε ἄκουσε – κι ἂς βρίσκεται κοντά του. (640-641)

ΟΡΕΣΤΗΣ

Ὁ θεὸς δίνει τὸ τέλος στοὺς θνητούς – τέλος ὅπως αὐτὸς τὸ θέλει. (1545-1546)

Καθυστερεῖ – αὐτὴ εἶναι ἡ φύση τῆς θεότητας. (420)

ΒΑΚΧΑΙ

Μακάριος ὅποιος εὐτυχὴς τὶς τελετὲς γνωρίζει τῶν θεῶν καὶ ἡ ζωή του εἶναι ἄσπιλη. (73-74)

Τοὺς θεοὺς ἐγὼ δὲν τοὺς περιφρονῶ, γιατὶ εἶμαι θνητός. (199)

Γιὰ τοὺς θεοὺς δὲν φτιάχνουμε σοφιστικοὺς λεπτόλογους ἰσχυρισμούς. Κι ὅ,τι πατροπαράδοτο ἔχουμε παραλάβει ἀπὸ παλιὰ κανένα λογικὸ ἐπιχείρημα δὲν μπορεῖ νὰ τὸ νικήσει, ἀκόμα κι ἂν ἡ ὀρθὴ σκέψη ἔχει κατακτήσει τὴ σοφία. (200-203)

Δὲν πρέπει κανεὶς πιὸ πάνω ἀπὸ τοὺς νόμους νὰ ἐρευνᾶ πασχίζοντας νὰ καταλάβει. Μάταιος κόπος τὸ νὰ θεωρεῖ πὼς ἔχει αὐτὸ καμμιὰ ἰσχύ: τί τέλος πάντων εἶναι τὸ θεϊκό – ποὺ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ νόμιμο εἶναι – καὶ πάντα εἶναι – ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ φύση. (890-896)

Δὲν θὰ θεομαχήσω. (325)

Δύο εἶναι, παιδί μου, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τὰ πρῶτα ἀγαθά: ἡ θεὰ Δήμητρα – εἶναι ἡ Γῆ, μὲ ὅποιο ὄνομα θέλεις, φώναζέ την – τοὺς θνητοὺς τρέφει μὲ

ὃς δ᾽ ἦλθ᾽ ἔπειτ᾽, ἀντίπαλον ὁ Σεμέλης γόνος
βότρυος ὑγρὸν πῶμ᾽ ηὗρε κἀσηνέγκατο
θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαίπωρους βροτοὺς
λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς,
ὕπνον τε λήθην τῶν καθ᾽ ἡμέραν κακῶν
δίδωσιν, οὐδ᾽ ἔστ᾽ ἄλλο φάρμακον πόνων.
Οὗτος θεοῖσι σπένδεται θεὸς γεγώς,
ὥστε διὰ τοῦτον τἀγάθ᾽ ἀνθρώπους ἔχειν. (274-285)

Διόνυσον, ὡς πέφυκεν ἐν μέρει θεὸς
δεινότατος, ἀνθρώποισι δ᾽ ἠπιώτατος. (860-861)

Ὁρμᾶται μόλις, ἀλλ᾽ ὅμως
πιστόν <τι> τὸ θεῖον
σθένος. (882-884)

Κρυπτεύουσι δὲ ποικίλως
δαρὸν χρόνου πόδα καὶ
θηρῶσιν τὸν ἄσεπτον. (888-890)

Ὀργὰς πρέπει θεοὺς οὐχ ὁμοιοῦσθαι βροτοῖς. (1348)

ΤΡΩΑΔΕΣ
Ἀφροδίτη,
καὶ τοὔνομ᾽ ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς. (989-990)

*

Ὦ γῆς ὄχημα κἀπὶ γῆς ἔχων ἕδραν,
ὅστις ποτ᾽ εἶ σύ, δυστόπαστος εἰδέναι,
Ζεύς, εἴτ᾽ ἀνάγκη φύσεος εἴτε νοῦς βροτῶν,
προσηυξάμην σε· πάντα γὰρ δι᾽ ἀψόφου
βαίνων κελεύθου κατὰ δίκην τὰ θνητ᾽ ἄγεις. (884-888)

ΗΡΑΚΛΕΙΔΑΙ
Ἀλλὰ τῶν φρονημάτων
ὁ Ζεὺς κολαστὴς τῶν ἄγαν ὑπερφρόνων. (387-388)

καρποὺς στεγνούς. Τὸ ἄλλο – τὸ ἀντίθετο – ἦρθε ὕστερα: ὁ γιὸς τῆς Σεμέλης τὸ ὑγρὸ τοῦ σταφυλιοῦ τὸ πιόμα βρῆκε, καί τοὺς τό 'φερε, ποὺ παύει τῶν ταλαίπωρων θνητῶν τὴ λύπη, ὅταν γεμισθοῦν μὲ τὸ χυμὸ τοῦ ἀμπελιοῦ, καὶ ὕπνο δίνει – τῶν καθημερινῶν κακῶν τὴ λησμονιά – οὔτε καὶ ὑπάρχει φάρμακο ἄλλο γιὰ τοὺς πόνους. Αὐτὸς γίνεται σπονδὴ στούς θεοὺς ὄντας θεός, ὥστε χάρη σ' αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι νὰ εὐεργετοῦνται. (274-285)

Ἐν μέρει φοβερότατος θεός, καὶ ἠπιότατος γιὰ τοὺς ἀνθρώπους – ὁ Διόνυσος. (860-861)

Μόλις σαλεύει – ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀναμφίβολη ἡ θεία δύναμη. (882-884)

Κρύβουν μὲ τόσους τρόπους οἱ θεοὶ τὸ ἀργὸ βῆμα τοῦ χρόνου – καὶ παγιδεύουν τὸν ἀσεβή. (888-890)

Κι ὅμως – δὲν πρέπει οἱ θεοὶ νὰ μοιάζουνε στὰ πάθη μὲ τοὺς ἀνθρώπους. (1348)

ΤΡΩΑΔΕΣ

Ἀφροδίτη-Ἀφροσύνη – ὡραῖα ταιριάζουν. (989-990)

*

Ἐσύ – τὸ ὄχημα τῆς γῆς – καὶ τὴν καθέδρα σου ἔχοντας πάνω στὴ γῆ – ὅποιος κι ἂν εἶσαι – δυσδιάγνωστος – ὁ Δίας! – νόμος τῆς φύσης ἀναγκαστικὸς ἢ τῶν ἀνθρώπων νοῦς – προσευχήθηκα σὲ σένα – γιατὶ προβαίνοντας μὲ βάδισμα ἀθόρυβο, ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὁδηγεῖς μὲ τὴ δικαιοσύνη. (884-888)

ΗΡΑΚΛΕΙΔΑΙ

Ὁ Δίας εἶναι τιμωρὸς τῶν ὑπεροπτικῶν θελήσεων. (387-388)

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Ἐχθρῶν γὰρ ἀνδρῶν μοῖραν εἰς ἀναστροφὴν
δαίμων δίδωσι κοὐκ ἐᾶι φρονεῖν μέγα. (1007-1008)

Θεοὶ γὰρ εἴσονται τάδε. (258)

Ἀλλὰ πεύσεται. (346)

*

ΗΡΑΚΛΗΣ

Δεῖται γὰρ ὁ θεός, εἴπερ ἔστ᾽ ὀρθῶς θεός,
οὐδενός. (1345-1346)

Ὦ Ζεῦ, ἀμαθής τις εἶ θεὸς ἢ δίκαιος οὐκ ἔφυς. (339-347)

ΙΩΝ

Θεοί, ναοὺς τίνοντες ἀδικίας κενώσετε. (447)

Χρόνια μὲν τὰ τῶν θεῶν πως, ἐς τέλος δ᾽ οὐκ ἀσθενῆ. (1615)

ΦΟΙΝΙΣΣΑΙ

Οὐχ ὁρᾶι Δίκα κακοὺς
οὐδ᾽ ἀμείβεται βροτῶν ἀσυνεσίας. (1726-1727)

Πάντα δ᾽ εὐπετῆ θεοῖς. (689)

*

Φίλα Δαμάτηρ θεά,
πάντων ἄνασσα, πάντων δὲ Γᾶ τροφός. (684-686)

Ὦ πολύμοχθος Ἄρης, τί ποθ᾽ αἵματι
καὶ θανάτωι κατέχηι Βρομίου παράμουσος ἑορταῖς; (785)

Νέμεσι καὶ Διὸς βαρύβρομοι βρονταὶ
κεραύνιόν τε φῶς αἰθαλόεν, σύ τοι
μεγαλαγορίαν ὑπεράνορα κοιμίζεις. (182-184)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ 7

ΚΕΙΜΕΝΑ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

ΘΕΟΙ 12
ΑΝΘΡΩΠΟΙ 26
ΠΑΙΔΙΑ 60
ΓΥΝΑΙΚΕΣ 72
ΓΕΡΟΙ 82
ΔΟΥΛΟΙ 88
ΞΕΝΟΙ 92
ΦΙΛΟΙ 96
ΕΧΘΡΟΙ 104
ΠΟΛΕΜΟΙ 112
ΠΟΛΕΙΣ 122
ΔΡΟΜΟΙ 148
ΟΙΝΟΠΟΣΙΕΣ 152
ΝΥΧΤΕΣ 156
ΠΡΟΤΡΟΠΕΣ 172

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ *ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ, ΑΘΗΝΑΙΟΣ: ΞΕΡΕΙΣ ΤΗ ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ;* ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΙΝΔΙΚΤΟΥ ΤΙΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΠΕΤΡΟΣ ΓΙΑΡΜΕΝΙΤΗΣ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΕΥΣΤΡΑΤΟΓΛΟΥ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟΥ Θ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ & Π. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 2011 ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ «ΙΝΔΙΚΤΟΣ»

Ἀριθμὸς Ἐκδόσεως: **361**
Ἀντίτυπα Α΄ Ἐκδόσεως: **1.000**